

Ta vare på lokallagets historie

Et studiehefte i Senterpartiskolen

Senterpartiet – nær folk i 100 år

Jorden er en arv som vi forplikter å forvalte for våre etterkommere. Senterpartiet vil at Norge skal ta sin del av ansvaret for å løse miljø- og klimaproblemene. Senterpartiet vil gjøre de fornybare naturressursene, og bruk av disse i lange verdikjeder, til fundamentet for økonomien.

Senterpartiets verdigrunnlag

I 2020 har Senterpartiet vært nær folk i 100 år. Når vi nå skal feire jubileum, får vi også en gylden anledning til å ta vare på den nære senterpartihistorien. Mange lokallag skrev sin egen historie til Senterpartiets 70-årsjubileum i 1990. Nå er det igjen tid for å ivareta historien vår før den går i glemmeboka. Dette haster, fordi vi lever i ei tid hvor de fysiske protokollbøkene går ut av bruk. Da vil ikke lenger lokallagets historie finnes mellom to permer. Protokoller, årsmøtepapirer, bilder og annen dokumentasjon ligger nå ofte lagret på en PC, kanskje hos leder eller sekretær. Når vedkommende går ut av styret, forsvinner i verste fall dokumentasjonen. Da vil vi kunne miste lokallagets historie.

Hvis vi mister vår egen historie, mister vi også oss selv. Da risikerer vi at andre skriver en historie om Senterpartiet som vi ikke kjenner oss igjen i. Det er mange utenfor partiet som kan tenke seg å gi sin versjon av Senterpartiet, politikken og historien. Derfor er det vårt ansvar å skrive ned, formidle og ta vare på vår egen lokale historie. Slik løfter vi også fram de verdiene som er viktige for oss, og for Senterpartiet. Som grunnlag for partiets ideologi ligger tanken om å ta vare på røttene, samtidig som vi tenker nytt for å møte framtidens utfordringer. Ofte ligger løsningene på slike utfordringer nettopp i skjæringspunktet mellom tidligere erfaringer, og evnen til å tenke nye tanker.

Det er to varige gaver vi kan gi barna våre. Den ene er røtter, og den andre er vinger.
(Ordtak av ukjent opphav) For å ha røtter å gi videre, må vi skrive vår historie for ettertida. For å gi vinger må vi tenke framover – og da blir historien vår også en del av framtida.

Studieheftet *Ta vare på lokallagets historie!* bygger på to tidligere studiehefter, utgitt av Senterpartiets Studieforbund. *Historiske røtter* ble utarbeidet av Anne Marie Leirfall og Jon Dahle, og ble skrevet til Senterpartiets 70-årsjubileum i 1990. *Skriv lokallagets historie* ble skrevet da Senterpartiets Studieforbund fylte 50 år i 2012, og ble utarbeidet av daværende generalsekretær i SpS Gina Maria G. Østmoe.

Ta vare på lokallagets historie er vårt bidrag til partiets 100-års jubileum. Vi håper studieheftet kan inspirere til å gå i gang med å dokumentere og sikre lokallagets historie for framtida. Lykke til med nyttig og viktig studiearbeid!

Senterpartiets Studieforbund 2019/2021
Kristin Madsen
Generalsekretær

Innhold

Før vi begynner	s. 4
Før vi begynner	s. 4
Del 1: Hvorfor ta vare på lokallagets historie?	s. 7
Lokallagets historie i tekst og bilder	s. 7
Senterpartiets medlemssystemer: Innsiden som digitalt arkiv	s. 8
Spørsmål til diskusjon	s. 8
Praktisk oppgave	s. 9
Lesetips	s. 9
Del 2: Vi dokumenterer lokallagets historie	s. 10
Lokallagene er grasrota i Senterpartiet	s. 10
Spørsmål til diskusjon	s. 11
Innsamling av materiale, intervjuer	s. 12
Hvem har eiendomsrett til arkivmateriale?	s. 13
Bearbeiding og presentasjon	s. 13
Forslag til innhold i en jubileumspublikasjon	s. 15
Illustrasjoner, bilder, opphavsrett og nettvett	s. 16
Utforming og publisering	s. 17
Til ettertanke	s. 17
Del 3: Senterpartiets felles historie: en oversikt	s. 18
Bondepartiet 1920	s. 19
Første regjeringsperiode og kriseforlik	s. 21
Etterkrigstid og bølgedal for partiet	s. 22
Bondepartiet blir til Senterpartiet	s. 23
Regjeringen Borten og EEC-strid	s. 25
Oljefunn, ressursforvaltning og høyre-sentrum-samarbeid	s. 26
1990-tallet med EU-kamp og sentrumsregjering	s. 28
Rødgrønne år 2005 - 2013	s. 29
Senterpartiet etter 2013	s. 30
Nøkkelinno	s. 31

www.Senterpartiskolen.no

© Senterpartiets Studieforbund 2019/2021

Forsidefoto: PXHere

Illustrasjonsfoto: PXHere

Før vi begynner

Om studieheftet

Studieopplegget er fleksibelt, men for godkjenning og rett til opplæringstilskudd kreves det **minimum fire hele klokketimer til sammen**, inkludert pauser. (Hvis dere f.eks. begynner kl 18 og slutter kl 21 regnes dette som tre studietimer, selv om dere har en innlagt kaffepause underveis.) Det er dessuten krav til minst fire deltagere, som er til stede minst 75% av tiden.

NB: Opplæringstilskudd utbetales per godkjent studietime, uavhengig av antall deltakere.

Arbeidsformer kan variere, men studieheftet legger opp til bruk av studieringmetodikk. Derfor er det lagt inn mange spørsmål til refleksjon og diskusjon. Oppgaven til kurslederen er å legge til rette for god dialog, og sørge for at alle deltar aktivt. Studieopplegget kan gjerne kombineres med innledninger. Det er dessuten mange lenker til informasjon i studieheftet, som dere bør bruke aktivt. **Digitalt studiearbeid:** Det er tillatt å gjennomføre inntil 50% av studieopplegget elektronisk, ved bruk av telefon, Teams etc. Alle deltagerne må da være til stede samtidig. **NB: I 2021 er det gitt unntak slik at kurs kan være heldigitale ut året.**

Viktig om frammøteliste:

Kursleder har ansvaret for å opplyse alle deltagere om at de blir ført opp på frammøteliste for kurs/opplæringstiltak, slik at deltagerne kan gi sitt samtykke. For kurs og studietiltak som mottar opplæringstilskudd i henhold til Lov om voksenopplæring er kursarrangør pålagt å føre frammøteliste som viser møtedatoer, varighet, deltagernes navn, fødselsår, kjønn og postnummer.

Frammøtelistene skal oppbevares i minst fem år. ([Jfr. Lov om voksenopplæring, forskriftens § 9.](#))

Senterpartiets Studieforbund behandler og oppbevarer frammøtelistene i henhold til [Lov om behandling av personopplysninger](#). Se også: www.senterpartiskolen.no og vår [Håndbok for studieledere](#).

Slik gjør vi det:

- **Meld inn kurset/studiearbeidet** i [Kursportalen](#) eller [på nettsidene våre](#).
- **Ta en titt på godkjent studieplan** før dere begynner.
- **Kurset/studiearbeidet må ha en varighet på minimum fire timer, hvor fire deltakere er til stede i minst 75% av tiden.** En studietime defineres som én klokke time, inkludert pause.
NB: halve klokke timer blir strøket.
- **Rapportering/søk om tilskudd:** Kurs som oppfyller kravene har rett til opplæringstilskudd. Søknad og rapportering skal skje via [Kursportalen](#). Frammøteliste kan eventuelt sendes i brev til: Senterpartiets Studieforbund, Akersgata 51 0180 OSLO. **NB:** Frammøteliste **skal ikke** sendes i e-post eller SMS. Frammøtelister som sendes i e-post eller SMS blir avvist automatisk, og vil ikke bli registrert.
- **Utbetaling av opplæringstilskudd** skjer kvartalsvis. Ifølge Voksenopplæringsloven skal opplæringstilskudd utbetales pr godkjent studietime, og skal IKKE ganges opp med antall deltagere.
- **Kursbevis** Alle som gjennomfører studieopplegget (dvs. er til stede på minst 75 % av antall godkjente studietimer) har krav på kursbevis. Kursbeviset kan lastes ned via Kursportalen eller bestilles fra Senterpartiskolen.

For mer informasjon: <https://www.senterpartiskolen.no/kurs> eller ta kontakt med Senterpartiets Studieforbund: sps@sp.no

NB: VIKTIG OM KORONA OG SMITTEVERN

Det er umulig å si hvordan koronasituasjonen utvikler seg, og hvilke smitteverntiltak som vil være påkrevd framover. Vi skal uansett ta nødvendige hensyn og følge regler, anbefalinger og påbud. Vi må absolutt unngå at Senterpartiet sprer smitte på sine arrangementer. Som politisk parti er vi avhengige av tillit, og vi må derfor være ekstra påpasselige med smitteverntiltak.

Alle må følge godt med på informasjon fra egen kommune, kommuneoverlege, Folkehelseinstituttet og Senterpartiets hovedorganisasjon.

Voksenopplæringsforbundet har laget en smittevernveileder for kursarrangører som kan hentes her:

<http://vofo.no/ressursbank/smittevernveileder/>

Se også sidene til Folkehelseinstituttet: <https://www.fhi.no/sv/smittsomme-sykdommer/corona/>

Tips til studieleder/kursleder

Målgruppe er lokallagene i Senterpartiet, tillitsvalgte, medlemmer og andre interesserte.

Tips til gjennomføring: Studieopplegget er fleksibelt, og kan tilrettelegges etter behov. Det er for eksempel mulig å legge inn de ulike delene av studieopplegget i forbindelse med møter/aktiviteter, for eksempel gjennom et helt arbeidsår.

Det er anledning til å gjennomføre en mindre del av kurset elektronisk, pr. telefon, Teams eller lignende. Tidsbruk kan variere, så lenge studieopplegget utgjør minst firhele klokketimer. Dere må selv justere tidsplan for gjennomføring.

- Se også:
- Generell informasjon om studiearbeid: www.senterpartiskolen.no
- Håndbok for studieledere: [www.senterpartiskolen.no/Håndbok for studieledere](http://www.senterpartiskolen.no/Håndbok%20for%20studieledere)
- Fagstoff om voksenopplæring, Voksenopplæringsforbundet: www.vofo.no

Noen enkle pedagogiske tips

- Tenk gjennom hvordan du håndterer starten og innledningen på studiearbeidet, Skap god stemning, slik at folk trives.
- Bruk gjerne post-it-lapper, penn og papir for å visualisere og dokumentere arbeidet underveis.
- Still tydelige, enkle spørsmål som gir mulighet for diskusjon, samtale og ettertanke.
- Sørg for at alle kommer til orde i diskusjoner.
- Forsøk å stimulere og støtte gruppen hvis dialog og diskusjon kjører seg fast. Gå eventuelt videre hvis det blir «stille» når du stiller spørsmål.
- Vær lyttende og oppmerksom, og vær nøye på å se den enkelte deltager.
- Spill på de ressursene som deltagerne utgjør. Det er viktig å utveksle erfaringer og dele kunnskap. Husk pauser - lykke til!

Del 1 Hvorfor ta vare på lokallagets historie?

«Partiet vart skipa i 1920. Fram til 1959 bar det namnet Bondepartiet. I dei trettifire åra rekna frå 1884, det året då det parlamentariske styresettet vart innført i Noreg, hadde Venstre og Høgre dominert politikken. Men tidene var urolege. Folketalet steig snøgt. Folk flytta inn til byane i hopetal, mange drog til Amerika. Snøgg industrialisering, kriser i landbruket, strid om kulturspørsmål og nasjonal identitet, det var meir enn dei gamle partia kunne rå med. Indre usemje og kløyving tærde på kreftene. Det var i denne atmosfæren Norsk Landmandsforbund vart skipa i 1896» [Fra Senterpartiets historie www.senterpartiet.no](http://www.senterpartiet.no)

Lokallagets historie i tekst og bilder

Kjenner vi historien til vårt eget lokallag? Stiftelsesdato, hvem som har sittet i tidligere styre, eller hvilke viktige saker lokallaget har fått gjennomslag for? Vet vi hvor vi kan finne gamle protokoller, oversikt over tidligere styremedlemmer og saker? Hvis svaret er nei, er det god grunn til å gå i gang med nettopp dette studiearbeidet. Kanskje gir dette en anledning til å samle nytt materiale, og dokumentere lagets virksomhet i dag. Dessuten skal også vår historie oppbevares og ivaretas for framtida. Mye av historien kan ha gått tapt gjennom årenes løp, så desto viktigere er det å tenke gjennom hvordan vi sikrer viktig materiale fra vår egen tid. Vi må huske på at også morgendagens historie skal skrives.

Det finnes offentlige arkiver som tar imot arkivmateriale, lokalt eller på fylkesnivå. Hvis vi kan levere materiale til et offentlig arkiv, sikrer dette historien vår for framtida. Hvor mye av materialet kan arkiveres elektronisk? Og hvordan skal dette sikres slik at det ikke er lagret på en personlig datamaskin som en dag slutter å virke? Uansett hvor og hvordan vi velger å bevare materiale for framtida, må vi være nøye med å lage gode systemer og oversikter. Materialet må systematiseres slik at det er lett å finne fram. Sørg også for å få kvittering hvis lokallaget leverer materialet til et arkiv for oppbevaring.

Det er en krevende jobb å samle inn materiale over tid. Dersom dette ikke gjøres med jevne mellomrom, har dokumentasjon lett for å gå tapt. Lokallagets styre bør derfor tenke gjennom hvordan historien best ivaretas for framtida. Kanskje bør ansvaret ligge hos en bestemt styrerepresentant som hvert år tar en innsamling og sortering, som får materiale når tillitsvalgte og folkevalgte går ut av en posisjon? Det kan også være lurt å samle presseklipp om laget og som sikre et bildearkiv. Sørg for at lokallaget iverksetter tiltak som er nødvendige, slik at historien ikke skal gå tapt. Hvis vi skal sikre lokallagets kildemateriale, må vi ha tanker om hvordan dette skal bevares for framtida. Fysisk materiale må sikres mot fuktighet, brann og skadedyr. Digitalt lagret materiale må ligge trygt og sikkert, og på en måte som gjør at vi kan få tilgang også i framtida. Samtidig skal materialet være tilgjengelig. Framtidige styre og tillitsvalgte i lokallaget må dessuten vite hvor dette ligger, slik at det kan hentes fram igjen ved senere anledninger.

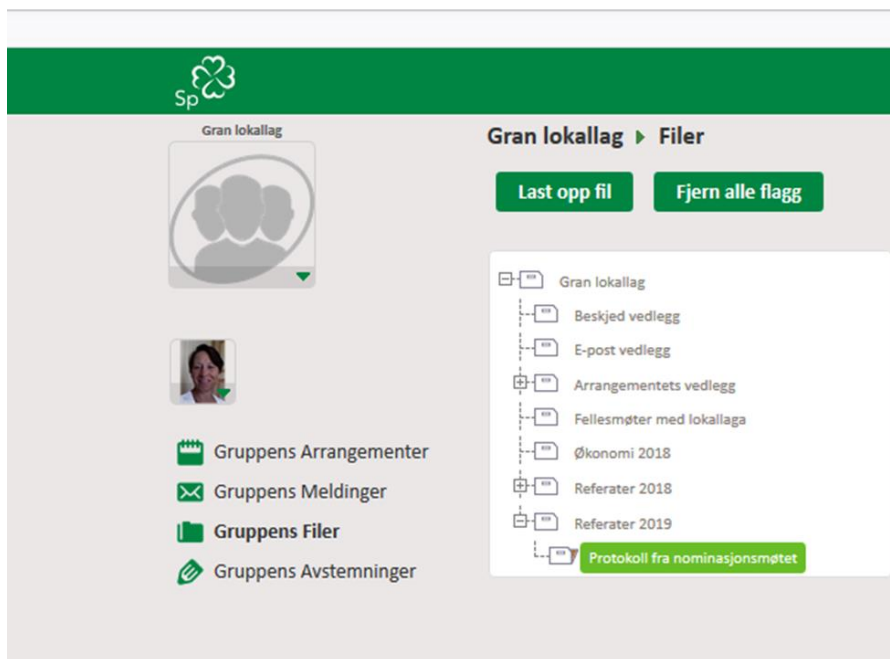
Senterpartiets medlemssystemer: Innsiden som digitalt arkiv

Samtida vår digitaliseres, og denne utviklingen går stadig raskere. Dette krever nye arbeidsmåter, hvis vi vil dokumentere vår egen historie for ettertida. Digitalisering gir mange muligheter. Stadig mer informasjon blir søkbar, og lettere å finne fram i. Innsiden er Senterpartiets egen medlemsportal, som alle medlemmer har tilgang til.

Innsiden er et nyttig organisasjonsverktøy, hvor lokallagene har sine egne grupper; en egen for styret og en for alle medlemmene i laget. Her kan vi lagre dokumenter, sende ut innkallinger og invitere til arrangementer, kommunisere osv.

Styrets gruppe bør være lokallagets arkiv, slik at vi tar vare på protokoller og annen dokumentasjon for framtida. Innsiden gir gode muligheter

for dette, hvis vi bruker litt tid til å sette oss inn i hvordan verktøyet kan brukes praktisk. Logg inn her: <https://innsiden.sp.no> Som et minimum bør lokallaget lagre årsmøteprotokoller, styreprotokoller, protokoll fra nominasjonsmøter og program. Dette lagres under lokallagets side på Innsiden. Ta kontakt med fylkeskontoret hvis dere trenger hjelp til å komme i gang med å bruke Innsiden som arkiv.

Spørsmål til diskusjon

- Hvorfor er det viktig å ta vare på vår egen lokale Senterpartihistorie?
- Hvilken oversikt har vi over lokallagets nære og fjerne historie?
- Hvor finner vi lokallagets protokoller, årsmøtepapirer og lignende?
- Er det levert materiale fra lokallaget til offentlig arkiv?
- Hvordan tar vi vare på protokoller og annet som vi har ansvaret for i lokallaget?

Praktisk oppgave

1. Sett opp rutiner for hvordan lokallagets virksomhet skal dokumenteres for framtida.
2. Logg in på Innsiden (Ta kontakt med fylkeskontoret for hjelp hvis det er spørsmål).
3. Lag en mappestruktur, og opprett mapper.
4. Last opp protokoller og annen dokumentasjon som det er viktig å ta vare på.
5. Hvis lokallaget har gamle protokoller liggende, bør disse skannes og legges inn på Innsiden. Kanskje er det noen i lokallaget som har tid og lyst til å gjøre et slikt arbeid: spør medlemmene!

• Lesetips

Mer om bruk av Innsiden, se studieheftet Det grønne hjulet 1: www.senterpartiskolen.no

Arkiverket: <https://www.arkiverket.no/kom-i-gang-med-arkiv/introduksjon-til-arkivene>

Ordning av historisk arkiv, informasjon: <https://www.arkivinordland.no/for-kommunene/tjenester/ordning-katalogisering/>

Digitale arkiver – hva er et ordnet arkiv? <http://www.farkiv.no/arkivaren/digitale-arkiver-hva-er-et-ordnet-arkiv>

Del 2 Vi dokumenterer lokallagets historie

Senterpartiet vil bygge samfunnet nedenfra. Vi vil arbeide for et samfunn der mennesker kan utvikle seg fritt. Samfunnskontrakten skal oppfylles av myndige mennesker som tar ansvar for eget liv, for fellesskapet og for naturen. Senterpartiets verdigrunnlag er den kristne og humanistiske kulturarven. Hvert menneske er unikt og uerstattelig, og menneskeverdet er ukrenkelig og overordnet andre verdier. **Senterpartiets verdigrunnlag**

Lokallagene er grasrota i Senterpartiet

Når Senterpartiet fyller 100 år i 2020, vil lokallagene ha sin helt naturlige plass under feiringen. Derfor oppfordres også lokallagene til å dokumentere sin historie, som et bidrag til 100-årsjubileet. Innsendte bidrag vil bli presentert under markeringen av jubileet på Lillehammer i juni 2020.

Alle Senterpartiets lokallag inviteres hermed til å fortelle sin historie gjennom tekst og bilder i en artikkel, jubileumsskrift, fotobok/minnebok, blogg, nettside/Facebook-side, på YouTube, gjennom utstillinger og på andre måter. Bruk fantasien, og finn den formen og presentasjonen som passer best hos dere. Det er mange måter å gjøre dette på.

Foto: Anne Tingelstad Wøien

Vi kan lage en historisk oversikt over lokallagets arbeid, eller dokumentere lokallagets arbeid i egen samtid. Det første som må drøftes er ambisjonsnivået. Hva skal dokumenteres, og hva skal sluttproduktet være? Her er det mange muligheter, og arbeidet kan legges opp på flere måter. Vi kan velge en enkel løsning, eller vi kan lage et mer omfattende sluttprodukt. Det kan være lurt å ta kontakt med lokalhistorikere eller med det lokale historielaget, for å få råd og tips til gjennomføring av arbeidet. Før vi begynner den store jobben det er å hente inn, sortere og systematisere historisk materiale fra lokallaget, må vi dessuten diskutere hvordan materialet skal brukes.

Noen lokallag har hatt stor aktivitet med festligheter og markeringer. Kanskje det finnes gamle sangtekster, taler og sketsjer som kan framføres på nytt ved neste jubileumsmarkering. Kanskje finnes det eiendeler, som f.eks. bordflagg, parasoller, jakkemerker, tidligere valgprogram, plakater eller andre ting som lokallaget har brukt i sitt arbeid. Dette kan brukes til en jubileumsutstilling.

Utstillinger kan for eksempel vise valgkambrosjyrer og annet materiell fra valgkamper opp gjennomårene. I en utstilling kan vi hente inn materiell ut over tekst og bilder. Utstillingen kan også følges av et lite informasjonsskriv med bilder og tekst. Et annet alternativ er å utarbeide et jubileumshefte. Her kan vi redegjøre for lagets historie og bruke denne som utgangspunkt for å diskutere ideologi og hvilken lærdom fra fortida vi kan ta med oss inn i framtida.

Hvis vi blir sittende med mye innhentet materiale, kan det hele framstå som ganske uoversiktlig. Da må vi bruke litt tid på å systematisere hendelser, personer og ideer. Det er nødvendig å legge en plan for dette arbeidet. Planen kan være en god start for å få oversikt over materialet, før vi vurderer hva som skal tas med og hva som skal utelate i det videre arbeidet. Hva vi velger som sluttprodukt avhenger av ambisjoner og arbeidsressurser, hvordan vi ønsker å arbeide og hvem som er villige til å bidra. Hvis det skal skrives et hefte eller lignende, må vi gå nøyaktig til verks i beskrivelser og presentasjon av materialet. Dette er en presentasjonsform som er mer varig, og som vi også kan nyte godt av når vi ved senere jubileer vil ta et tilbakeblikk. Hvis lokallaget har en eller flere gode skribenter, kan disse spørres om innspill og bidrag. Presentasjonsform og innhold må henge sammen. Ulike former for materiale egner seg til ulik bruk. Dere bør derfor bruke tid på å diskutere hvor mye av materialet som skal presenteres, og hvilken presentasjonsform som er hensiktsmessig. Dette avhenger av hva slags materiale og arbeidsressurser vi har tilgjengelig. Kanskje har også lokallaget noen talenter som kan bidra litt ekstra når det kommer til presentasjon.

Vi kan også se om det finnes svar på nye politiske utfordringer i våre grunnverdier, historie og tradisjon. Et jubileum gir mulighet for refleksjon og ettertanke, og gir oss anledning til å bli bedre kjent med lokallagets historie - samtidig som vi tenker framover. Det er mange muligheter, her må hvert enkelt lokallag finne ut sin form utfra kapasitet, muligheter og interesser. Det viktigste er at lokallagets historiske materiale blir tatt vare på for framtida, og at sluttproduktet blir lagret digitalt i Senterpartiets medlemssystem Innsiden.

Spørsmål til diskusjon

Det første vi må gjøre, er å tenke gjennom hva vi vil gjøre, og hvordan vi skal gripe an den utfordringen det er å ta vare på lokallagets historie. Legg en plan for arbeidet gjennom å diskutere følgende spørsmål:

- Skal vi bare samle stoff, og arkivere for ettertida?
- Skal vi publisere stoffet digitalt eller som trykksak?
- Vil vi lage film, til deling på YouTube og i sosiale medier?
- Ønsker vi å skrive et jubileumsskrift, en artikkel eller artikkelsamling – eller skal vi produsere en fotobok/minnebok?
- Har vi lyst til/kapasitet til å lage en jubileumsutstilling, eller en festforestilling?
- Hvordan vil vi systematisere og sortere materialet (fks. etter tiår, etter bestemte hendelser eller er det viktige personer en ønsker å fortelle historia til?
- Finner vi noe som er karakterisk for lokallagets arbeid og virke?

Innsamling av materiale og intervjuer

Hvis lokallaget har et arkiv, er dette en god start. Har det vært laget jubileumshefte eller annen dokumentasjon tidligere? Kanskje er noe arkivert på fylkeskontoret eller i hovedorganisasjonen? Begge kontorene sitter ofte med en god del informasjon og statistikk omkring lokallagene. Dere kan også søke i offentlige arkiver, og i lokalhistoriske samlinger. Se også Nasjonalbibliotekets nettsted www.bokhylla.no

Lokalaviser kan være en viktig kilde. Ta kontakt med avisen, biblioteket eller det lokale museet hvis dere ønsker å kikke i gamle årganger. Mye stoff er etter hvert blitt digitalisert, og dermed søkbart. Vi kan dessuten gjøre enkle nettsøk på viktige personer eller saker lokallaget har arbeidet med.

Biblioteket eller lokalavisen er derfor et godt sted å begynne. Lokalaviser kan være en fin kilde når det gjelder bilder. Kanskje finnes det også bilder hos lokallagets medlemmer? Legg ut en etterlysning etter bilder på lokallagets Facebook-side, send ut e-post, eller ta direkte kontakt med medlemmer som har vært med en stund.

Det kan dessuten være en mulighet å søke kilder utenfor medlemsmassen. Lokalhistorikere, journalister og andre politisk engasjerte kan sitte på interessant materiale.

Hjemme hos tidligere folkevalgte og tillitsvalgte kan det ligge mange minner gjemt – og ikke minst historier som kan fortelles. Også det som ikke regnes som arkivmateriale kan gi informasjon. Vi må heller ikke glemme at muntlige kilder kan gi oss interessante opplysninger og spennende historier. Aktuelle kilder kan være:

- Protokoller
- Vedtekter
- Kommunevalglister
- Årsmeldinger
- Bildearkiv
- Avisoppslag
- Samlet historikk fra tidligere jubileum

Intervjuer med medlemmer eller andre kan hjelpe oss til å dele gode historier. Ofte kan intervjuer gi informasjon ut over det vi kan få gjennom arkivmateriale. Vi får dessuten en annen type informasjon omkring hendelser og saker. Hva har ligget til grunn for enkelte avgjørelser? Hva var rammen omkring en hendelse? Hvordan var hendelsesforløpet, og hva var stridens kjerne? Intervjuer kan brukes for å få fram flere detaljer omkring det materialet vi allerede har. Intervju kan også være mer undersøkende, slik at den som intervjues forteller fritt. Dette kan bidra til å gi partihistorien mer liv og farge. Bruk av mobiltelefon gjør det enkelt både å ta opp lyd, og å filme. Dette må bare gjøres hvis den som intervjues er komfortabel med det, og gir tillatelse. Husk også på at vi må ha samtykke fra den som intervjues, hvis vi skal å legge ut lyd- og bildemateriale på nett. *Vær bevisst nettvett og personvern når bilder, film og lyd legges ut på nettsider eller i sosiale medier!* Sett deg godt inn i de reglene som gjelder, se <https://nettvett.no/> for mer informasjon. Husk kildehenvisninger.

Når vi intervjuer må vi sikre oss at faktaopplysninger som navn og årstall blir korrekte. Når intervjuet skal bearbeides, må slike opplysninger derfor sjekkes ekstra godt. Sjekk heller en gang for mye enn en gang for lite. Spør også om den som blir intervjuet vil gjøre en sitatsjekk i etterkant.

Det kan også være spennende å samtidig intervju nye og unge medlemmer, og få fram dagens utfordringer og perspektiver. For å gjøre gode intervjuer, må vi være godt forberedt. Hva slags informasjon er lokallaget ute etter? Hvilke spørsmål vil best mulig få den som intervjues til å fortelle omkring dette? Bruk gjerne en blanding av konkrete spørsmål og mer åpne spørsmål slik at den som skal intervjues får mulighet til å fortelle litt fritt. På denne måten kommer det kanskje fram flere og mer interessante opplysninger enn gjennom mer bundne spørsmål.

Tips til gjennomføring av intervju:

- ["Med disse seks tipsene får du kildene til å fortelle" \(Kilde: Journalisten 6.2.18\)](#)
- [Intervjuteknikk \(Kilde: Digitale ferdigheter Høgskolen på Vestlandet\)](#)
- [Fagartikkel, planlegging av intervju \(Kilde: Nasjonal Digital Læringsarena\)](#)

Hvem har eiendomsrett til arkivmateriale?

Arkivmateriale skal i utgangspunktet behandles som lokallagets eiendeler. Hvis det ikke er fattet vedtak om noe annet, eies og disponeres arkivmateriale av lokallaget. Det betyr imidlertid ikke at vi kan kreve materiale innlevert. Det vi kan gjøre er å registrere hva som finnes og hvor det er oppbevart, og eventuelt gjøre avtaler omkring hva som skjer med materiale når eieren er borte. Husk å ta sikkerhetskopier av innsamlet materiale, og lagre digitalt i Senterpartiets medlemssystem.

Bearbeiding og presentasjon

Når vi har begynt å få oversikt over eksisterende materiale og lokallagets historie og utvikling, kan vi se nærmere på hva vi vil fokusere på og arbeide videre med. Derfor kan det være aktuelt å igjen hente inn mer informasjon underveis i bearbeidelsen av stoffet. Uavhengig av hva vi velger å jobbe med, vil arbeidet gi et verdifullt bidrag til lokallaget. Det er viktig å ta vare på lagets røtter for ettertida. Her ligger det mye kunnskap og stolt tradisjon. I arbeidet med å systematisere og bearbeide materiale, kan laget finne sine egne historier, sine egne fortellinger som bygger fellesskap.

- **Få oversikt og systematiser**
- Legg en plan for hvordan materiale skal hentes inn.
- Tenk gjennom hvordan materialet skal sorteres og systematiseres.
- Lag en plan: skal vi sortere etter tiår, etter bestemte hendelser, hvilke personer ønsker vi skal formidle lokallagets historie osv.
- Hva som skal tas med, og hva skal vi utelate i det videre arbeidet?
- Klarer vi å finne noe som kan være en tråd gjennom lokallagets arbeid og virke?

- **Bestem innhold**
- Skal vi se på bestemte tidsperioder, eller vil i prøve å gi et mest mulig sammenfattet helhetsbilde av lagets historie?
- Utvelgelse må vurderes etter at innholdet er systematisert, f.eks. på bakgrunn av bestemte hendelser, trekke linjer omkring spesielle spørsmål eller tema som har vært viktige for lokallaget over lengre tid.
- Endelig valg av innhold må henge sammen med presentasjonsform, ambisjoner, arbeidsinnsats og ressurser.

- **Behov for informasjon**
- Underveis i arbeidet må vi vurdere behovet for å hente inn mer informasjon.
- Både systematisering av materiale, valg av sluttprodukt og valg av innhold kan føre til at vi oppdager hull og mangler i det materialet vi ønsker å presentere.

- **Sluttproduktet: hefte, film, artikler, minnebok - eller noe helt annet?**
- Hva slags sluttprodukt vil vi lage?
- Ved fordeling av arbeidsoppgaver og presentasjonsform, må vi tenke gjennom hvordan personlige ressurser i lokallaget kan brukes på best mulig måte.
- Arbeidet må organiseres slik at vi lager et godt sluttprodukt, men arbeidet skal også gi inspirasjon og glede for alle som deltar.
- Har vi folk i lokallaget som er gode til å skrive, fotografere, tegne eller framføre et sluttprodukt?
- Hvem har gode digitale ferdigheter, kan ta bilder, filme og legge ut på nett og sosiale medier?

Forslag til innhold i en jubileumspublikasjon

Det finnes mange alternative presentasjonsformer, men her kommer et forslag til hva som kan inngå i en jubileumspublikasjon. Forslaget kan også brukes i andre presentasjonsformer hvis lokallaget ønsker dette.

Innhold:

1. Forord og innledning
2. Om lokallagets oppstart
3. Lokallagets arbeid
4. Viktige hendelser (saker, ordførere, posisjoner, gjennomslag osv.)

Forord og innledning

- Begynn gjerne med å beskrive kommunen og lokalsamfunnet. Se etter viktige rammer og utviklingstrekk som har hatt betydning for lokallagets aktivitet. For eksempel kan vi kort beskrive befolkningsutvikling, natur, næringsgrunnlag, foreningsliv, kommunikasjon, skoler og større endringer.
- Informasjon om arbeidet i lokallaget, og om bidragsytere
- Litt om kommunen – før og nå
- Innbyggertall
- Næringsliv
- Kommunikasjon og samferdsel
- Natur
- Skoler
- Foreninger og frivillighet
- Annet som kan være aktuelt

- **Lokallagets stiftelse**
- Årsaker og ideer
- Initiativtakere, tid og sted
- Det første styret og vedtekter
- Første protokoll
- Medlemsoversikt

- **Lokallagets arbeid**
- Viktige kommunale spørsmål
- Avisutklipp
- Årsmeldinger
- Gamle medlemsbrev
- Medlemsutvikling
- Økonomi og medlemskontingent
- Ledere og tillitsvalgte
- Fremtredende medlemmer

- Bilder
- Intervjuer
- Besøk av framtrepende personer
- Utsendinger til landsmøter
- Valgresultat
- Valgbrosjyrer, plakater, kommunevalglist
- Aksjoner
- Grendemannsarbeidet
- Lagssammenslåinger
- Valghåndbøker
- Sitater
- Henvendelser, høringsuttalelser og tilbakemeldinger til partiet sentralt
- Samarbeid med andre partier

Illustrasjoner, bilder, opphavsrett og nettvett

Illustrasjoner og bilder gjør at teksten blir lettere å lese, samtidig som leseren blir mer nysgjerrig på innholdet. Bilder og illustrasjoner kan også styrke og understreke teksten, og formidle viktige poeng. Kanskje har vi gode fotografer, eller noen som kan tegne blant medlemmene i lokallaget? Involver disse i arbeidet, og husk at gode bilder av personer og miljøer også er bevaringsverdige for ettertida. Bilder fra ulike tidsepoker kan dessuten gi en god sammenligning av samtida og tidligere tider. Et eksempel kan være bilder av valgkampmateriale som har endret seg over tid. Sjekk om det finnes bildearkiv i kommunen eller lokalavis hvor det finnes bilder av møtelokaler, fester, tillitsvalgte, folkevalgte og aktiviteter. Alle bilder som tas og samles inn bør registreres med hvor de har blitt tatt, årstall og hvem som er med på bildet. Gamle avisutklipp, brosjyrer, valglist

Når det gjelder publisering av bilder og film må vi følge lover, regler og godt nettvett. Husk at det kan være opphavsrett til bildene, og at den som er avbildet skal spørres om det er greit at bildet blir publisert. Den som har tatt bilde/film (som har opphavsretten) skal også spørres. Merk at det er forskjell mellom publisering av portrettbilder og situasjonsbilder. Datatilsynet sier følgende: *Bilder som viser en eller flere bestemte personer, altså bilder der de enkelte personene er hovedmotivet kalles også **portrettbilder**. Dersom du skal publisere slike bilder på nett eller dele dem med andre (selv om det er i lukkede grupper), må du ha samtykke fra den eller de som er avbildet før bildet publiseres. Dette gjelder i den avbildedes levetid og 15 år etter utløpet av personens dødsår. Det gjelder også film/video, og det gjelder enten du selv har tatt bildene eller bare videreformidler dem. Når det gjelder **situasjonsbilder** (bilder fra møter, tilstelninger, arrangementer) sier Datatilsynet at disse kan offentliggjøres uten samtykke fra de avbildede så lenge bildene er harmløse og ikke på noen måte er krenkende for de som er avbildet.* <https://www.datatilsynet.no/personvern-pa-ulike-omrader/internett-og-apper/bilder-pa-nett/>

Utforming og publisering

Det er viktig at sluttproduktet blir utformet på en leservennlig og god måte. Hvis lokallaget bestemmer seg for å lage en skriftlig publikasjon, må denne utformes og tilrettelegges. Kanskje har vi medlemmer som har erfaring med å utforme, og som kan hjelpe?

Trykking og mangfoldiggjøring blir et spørsmål om kostnader. Hvis det er aktuelt å trykke eller kopiere, bør dere be om tilbud og sammenligne priser. Hvordan materiale spres avhenger av hvem en har tenkt som viktige målgrupper for produktet. En samlet skriftlig framstilling kan gå ut til alle medlemmer, lokalavisen, biblioteket og skoler. Send det også til fylkeskontorene og hovedorganisasjonen.

Til ettertanke

Senterpartihistorien er mangfoldig, og er summen av erfaringer som er gjort lokalt, på fylkesnivå og sentralt – i kommunestyre, fylkesting og på Stortinget. Den reflekterer dessuten styrearbeidet og annet arbeid i lokallagene, i fylkeslagene og på sentralt plan over tid. Historien er også resultatet av det arbeidet tusenvis av tillitsvalgte, medlemmer og folkevalgte har lagt ned gjennom årene.

Ved å ta vare på historien for ettertida bidrar gir vi til at mennesker og arbeid ikke blir glemt. Dette er viktig i ei tid med store skiftninger, og hvor utviklingen ser ut til å gå stadig raskere.

Lykke til med arbeidet inn i nye 100 år med Senterpartiet!

Del 3: Senterpartiets felles historie: en oversikt

Et levende folkestyre og gode lokalsamfunn skal gi folk trygghet, tilhørighet og identitet. Den norske samfunnskontrakten, hvor man yter etter evne og hvor fellesskapet stiller opp for den enkelte, forutsetter tillit mellom folk. Rettferdig fordeling, små forskjeller og sosial tillit henger tett sammen. Senterpartiet arbeider for et samfunn med små sosiale, geografiske og økonomiske forskjeller. Senterpartiet står for utjamning av ressurser og levekår mellom samfunnsgrupper, mellom landsdeler og mellom rike og fattige land. Senterpartiets verdigrunnlag

Partiets felles historie er en ramme å sette lokal historie inn i - en ramme som kan være til hjelp for å forklare aktuelle politiske spørsmål lokalt, stridslinjer innad i partiet og hvordan partiet ble plassert i det partipolitiske landskapet.

Etableringen av partiet må sees i lys av det politiske Norge på 1800-tallet som var preget av motsetningen mellom to kulturer. Et omfattende embetsmannsbyråkrati satt med mye makt etter at eneveldet ble avslutta. Bøndene utgjorde imidlertid flertallet av folket. Med bedre organisering og målrettet arbeid, klarte bøndene å redusere makta til embetsmannsbyråkratiet og vant etter hvert flere seire for å sikre lokalt sjølstyre, blant annet med formannskapslovene av 1837.

Utover 1800-tallet var det mange som flyttet til byene og i 1893 hadde 500 000 nordmenn emigrert til Amerika.

Kløften mellom by og land økte både sosialt og politisk. Norsk Landmannsforbund ble stiftet i 1896 – i en periode hvor idealene besto av industri, handel, fritt næringsliv og konkurranse. En nyorganisering av bøndene var tuftet på en mistillit til de to store politiske partiene Venstre og Høyre. Til da var det i hovedsak Venstre som hadde tatt opp interessene til primærnæringene. Nye utfordringer knyttet til rask industrialisering, store flyttestrømmer, kriser i landbruket og strid om kulturspørsmål ga nye skillelinjer som Høyre og Venstre ikke kunne fange opp.

Formannskapslovene 1837

Disse lovene utgjorde en betydningsfull styrking av det lokale selvstyret i Norge. Etter disse lovene ble landet delt inn i formannskapsdistrikter med egne formannskap og amtformannskap. Forslaget ble først fremmet av bonderepresentant Jon G. Neergaard i 1833. Lovene økte det lokale selvstyret og ga lokale, valgte representanter omfattende myndighet i lokale saker. Formannskapslovene av 1837 ble senere erstattet av kommunelover (1921, 1938 og 1954.)

Norsk Landmandsforbund ble stifta for å fremme interessene til bønder og bygdene i Norge, men i et bredere perspektiv enn bare materielle kår. Arbeidet bygde på ideen om et balansert og bærekraftig næringsliv og høyere samfunnsinteresser.

Visjonene var at industri, handel og transport måtte være virksomhet som tjente samfunnet og ikke dominerende krefter i en grenseløs kapitalisme. Bøndene begynte også å omstille seg til handelsjordbruk og med tida ble landbrukssamvirket en viktig del av dette.

Det var ved dette forbundets landsmøte i 1920 at det ble vedtatt at det skulle stiftes et eget politisk parti, Bondepartiet. I 1922 endra Norsk Landmandsforbund navn til Norges Bondelag.

Johan E. Melby ble valgt som første leder av Bondepartiet

Bondepartiet 1920

Bondepartiet ble stifta i 1920 med et verdigrunnlag basert på desentralisering av makt, bosetting og kapital, økonomisk måtehold og utjamning mellom grupper. Ikke-materielle verdier som for eksempel miljø og en motstand mot økonomisk frislipp og tøylessløse markedskrefter, ble satt på dagsorden. På landsmøtet i forkant av vedtaket om å etablere et nytt parti ble det vedtatt et

dokument som utgjorde det første riss av et partiprogram. Et utdrag fra dette lyder som følger: "Det program som Norsk Landmandsforbund vil forelegge velgerne skal bygge på Forbundets gamle grunnvoll med det ufravikelige mål om å fullføre vårt lands selvstendighetsverk." Hvorfor var dette et tema i 1920? Norge var en sjølstendig stat, men Bondepartiet mente sjølstendighetverket skulle gjelde også på det økonomiske og det kulturelle planet. Fra begynnelsen av var partiet fundert på en tanke om sjølråderett satt opp mot en gryende internasjonal kapitalisme. Her ser man allerede en markering av demokratisk styring og at denne utfordres av frie markedskrefter. Samtidig var det ikke på dette tidspunktet klart formulert hvilken rolle stat og marked skulle ha.

Sjølråderett har alltid vært viktig for Senterpartiet – spørsmål som kommer opp igjen under diskusjon omkring EU og EØS. Sjølråderett

er også tett forbundet med tanken om folkestyre. Norge skal styres av det norske folk.

Desentralisering av makt er viktig for å legge makta i størst mulig grad til lokalt nivå, til de som blir berørt av det som bestemmes. Dette er krav som hele veien har vært fremmet av bondebevegelsen. Denne ideen om sjølstyre og folkestyre er viktige pilarer i Sps ideologi. Derfor har blant annet eiendomsretten vært viktig for Senterpartiet - eiendomsrett, kontroll over egen tid og arbeidskraft, makt over eget lokalsamfunn. Men forlengelsen av dette og individets sjølråderett innebærer også et ansvar for hverandre og samfunnet. En fri kapitalisme ville gi privat eiendom og frihet for de få. Hvis en skal gi mennesker sjølråderett, må makt, eiendom og kapital desentraliseres og ikke sentraliseres. Da er heller ikke frie markedskrefter løsninga.

Sp har forsvart en eiendomsrett for de mange. Det tidlige programmet slo også fast at sjølstendighetsverket måtte ha sosial rettferdighet og balansert utvikling som mål: *”Samtidig som Forbundet hevder landfolks interesser, legges arbeidet an under den erkjennelse at det som er målet for oss alle, bare kan nåes når samfunnssynet krever sosial rettferd og en harmonisk utvikling av all byggende virksomhet.”* En harmonisk utvikling av all byggende virksomhet innebar at landet ikke kunne satse på ensidig næringsvirksomhet, men måtte utvikle flere ben å stå på og utvikle flere deler av økonomien og den byggende virksomheten som la grunnlaget for velferden.

Valget i 1921 ble Bondepartiets første, og oppslutningen på 13,1 prosent var sterkt for et nytt parti. Dette ga 17 mandater på Stortinget. På denne tida var imidlertid over 70 prosent av befolkningen fortsatt bosatt i bygdene, og omkring 40 prosent var tilknyttet primærnæringer. Noe av oppslutningen kan forklares med en protestbølge i forbindelse med økende arbeidsløshet og prisfall på landbruksvarer, men partiet hadde i stor grad også en klar profil i diskusjonene om de lengre linjene og samfunnets utvikling. På denne tida gikk de store diskusjonene omkring hvilke prinsipper som skulle ligge til grunn for økonomisk samarbeid mellom verdens land.

Stavanger Senterparti skriver i sitt jubileumsskrift fra 1990 dette om valget i 1921 – det første valget Bondepartiet var representert i Rogaland:

”Stavanger Aftenblad, den førande venstreavisa, hadde i heile 10-året føreåt freista rida på to hestar: bøndene og landbruket høyrde heime i Venstre. Men samstundes vart avisa aldri trøyyt av å fortelja at byfolket også var omfatta av særskild omsut i Venstre.

Dette vart ikkje truverdige oppfatta av folk innan primærnæringsane, og stortingsvalet i 1921 vart eit sjokk for Venstre i Rogaland med di det nye Bondepartiet fekk halvdel av røystene til Venstre og dobbelt så mange som Høgre.”

Konfliktlinja fulgte ikke ukjent synet på politisk styring og hvor skillet skulle gå mellom marked og politikk. Midt på 1800-tallet sto liberalismen sterkt med industrialisering, kapitalisme, konkurranse og frihandel. Fra slutten av 1800-tallet førte omfattende samfunnskriser til mer politisk styring med blant annet tollmurer og nasjonal råderett over sentrale naturressurser. Venstre var tuftet på liberalistiske verdier som igjen kom på banen tidlig på 1900-tallet mens Bondepartiet markerte seg med å forsvare den nasjonale sjølråderetten. Sjølråderetten var ifølge Bondepartiet viktig for å sikre harmonisk samfunnsutvikling og korrigere markedet og partiet var kritiske til pengemakt og spekulasjonsøkonomi.

Av saker som var viktige i partiets arbeid, var tollbeskyttelse for norsk landbruk blant de viktigste. Industrien var på denne tida beskyttet med tollvern uten at landbruket fikk samme beskyttelse. En annen viktig sak var kornsaken. Korndyrking var så lite beskyttet at flere gikk over til å importere korn til bruk i annen matproduksjon. Bondepartiet sloss for å støtte opp om landets kornproduksjon. Sakene var forankret i det Bondepartiet så som nasjonale interesser som matvareberedskap og sjølforsyning for å sikre uavhengighet og frihet. Å ta hele landet i bruk ble et slagord både for å utnytte ressurser og for å sikre sysselsetting.

Første regjeringsperiode og kriseforlik

Fram til 1927 styrket partiet sin stilling på Stortinget og fikk ved dette valget hele 26 representanter. Både 20- og 30-tallet var krevende økonomiske tider og både Bondepartiet og Arbeiderpartiet tok opp i seg mye av misnøyen og økte i oppslutning. Begge partier hadde sine velgergrupper blant de massene som var hardt rammet. Frie økonomiske krefter var rådende, og høsten 1929 kom krisa på børsen i New York og det store sammenbruddet i aksjemarkedet og arbeidsledigheten økte raskt. Regjeringen Mowinckel ble felt i mai 1931 på en typisk sjølråderettsak: Regjeringen Mowinckel hadde gitt det internasjonale selskapet Unilever lov til å overta halvparten av aksjene i Lilleborg. Deretter rykket Bondepartiet inn i regjeringslokalene. Mindretallsregjeringer var normalen på denne tida. Uroligheter i arbeidslivet ga regjeringa store utfordringer. I de vanskelige økonomiske tidene fortsatte Bondepartiet en sparepolitikk som Stortingets flertall også støttet, men situasjonen var slik at det ikke var mange steder der en kunne kutte ytterligere i budsjettene. At partene i arbeidslivet nådde enighet om lønnspolitikken og at det også ble mer orden i penge- og kredittpolitikken var lyspunkter i økonomien, men den økonomiske krisa stakk dypt og dette var ikke nok til å få økonomien på fote.

I mars 1932 døde statsminister Peder Kolstad og Jens Hundseid tok over. Etter interne rivninger (blant annet i forbindelse med norsk forsøk på å okkupere Grønland og konflikt mellom Hundseid og forsvarsminister Quisling) falt regjeringen i februar 1932 på en mindre budsjettsak. Gjennom hele 20-tallet markerte den engelske økonomen Keynes seg med et alternativ til sparepolitikk. Ifølge hans teorier kunne staten være en pådriver i økonomiske krisetider ved å gjøre det motsatte av å spare – å drive en lånefinansiert, ekspansiv politikk. Etter hvert som den økonomiske situasjonen ble mer låst og sparepolitikken ikke så ut til å hjelpe, nådde også Keynes tanker norsk politikk i siste halvdel av 30-tallet og det var innen Arbeiderpartiet dette slo først rot. De økonomisk harde tidene tvang fram nytenkning og som opposisjonsparti begynte Bondepartiet også å ta inn over seg disse nye økonomiske teoriene. Bondepartiet forlangte en mer aktiv krisepolitikk og forholdet til regjeringen Mowinckel ble tilspisset. Regjeringen falt i 1935, nedstemt av Arbeiderpartiet og Bondepartiet som nå ønsket nye økonomiske virkemidler. Opprettelsen av de store landbrukssamvirkene var en del av dette tanke settet.

Sandnes Senterparti skrev dette om valget i 1929 i sitt historieskrift frå 1990:

”Trass eit stadig aukande folketal i dei sentrumsnære områder, vart det eit særst godt val for bøndene. Vel fem tusen fleire listestemmer – dvs. vel 200 stemmer – enn tri år før, og ni representantar denne gong. Desse vart valde: Søren M. Østrådt, Johan M. Haga, Olaus Vatne, Fredrik L. Austråt, Thorvald Sørbø, Hans Lima, Ole M Skjæveland, Gerhard Åreskjold og Thorvald G. Auglænd.

Nå overtok Johan M. Haga som ordførar etter J. Sch. Sandved. Nedgangstidene var for alvor kome inn over både land og lokalsamfunn. Kronekursen vart oppskreven, det hadde dramatiske fylgjer for folk som hadde stifta gjeld i tider med låg pengeverdi. Det kunne vera naudsynte investeringar, det kunne vera unge bønder som hadde kjøpt eller overteke gard. Nokon måtte gi opp i desse år, kausjonsansvar kunne ha ringverknader og drog andre med seg. Det var bøndene som styrde Høyland sparebank på den tid, banken var som kommunen nøkternt disponert. Der var nok tap, men reservane var så store at dei kom velberga gjennom krisen.”

I 1935 inngikk Bondepartiet kriseforlik med Arbeiderpartiet og la med dette det parlamentariske grunnlaget for regjeringa Nygaardsvold. De to erkefiendene fant hverandre i behovet for en styringspolitikk og en ny økonomisk politikk: Villighet til å styre markedet for at det skal tjene samfunnet best mulig og ha en aktiv stat i nedgangstider. De ble etter lange forhandlinger enige om en mer ekspansiv økonomisk politikk, og Johan Nygaardsvold sa fra Stortingets talerstol: "Arbeidere og bønder er de som må stå sammen her i landet." Senterpartiet var også med på å sikre innføring av alderstrygd og utvidet skoletid i folkeskolen sammen med Ap. Den nye økonomiske politikken virket positivt sammen med en god økonomisk utvikling internasjonalt, men Bondepartiet opplevde tilbakegang ved valgene. I 1936 hadde partiet rast ned til 18 representanter på Stortinget.

Etterkrigstid og bølgedal for partiet

Ved første valget etter andre verdenskrig, gikk Bondepartiet tilbake fra 18 til 10 representanter. Bondepartiet led blant annet under faktumet at Quisling hadde sittet som forsvarsminister for partiet før krigen. Partiet hadde også fått en ny konkurrent i Kristelig Folkeparti. Under ledelse av Nils Trædal begynte gjenoppbyggingsfasen. Han ble en viktig leder for å gjenreise tilliten til partiet både innad og utad, og sakte, men sikkert ble partiet styrket. De næringspolitiske organisasjonene fikk på denne tida en viktigere posisjon i samfunnsdebatten for å sikre priser og lønninger på vegne av sine medlemmer. Mens Bondelaget fanget opp og fremmet bøndenes næringspolitiske interesser, kunne Bondepartiet benytte muligheten til å utvide sitt politiske nedslagsfelt. Partiets profil ble bredere, og det ledet også fram til den senere navneendringen. Trædal døde brått i 1948 og fikk ikke oppleve at arbeidet hans begynte å bære frukter da Bondepartiet gikk fram med to mandater ved valget i 1949. I 1949 ble også Bygdefolkets Ungdomsfylking stiftet (som i 1962 skiftet navn til Senterungdommen). Bondepartiet var i en god fase og ved hvert valg til og med året 1973 styrka partiet sin posisjon på Stortinget fra 10 mandater i 1945 til 21 i 1973.

Melhus senterparti skriver i sitt historieskrift om partiets virksomhet i krigsårene:

"Sjøl om Melhus Bondeparti i møte 23. april sendte en henstilling gjennom fylkesstyret om at alt måtte settes inn på å styrke forsvaret, kom okkupasjonen av landet i 1940. Dette førte blant anna til at all partipolitisk virksomhet utenom "Nasjonal Samling" ble forbudt. Alle bøker og protokoller måtte partilagene innledere til lensmannen. Noen partilag valgte å brenne eller gjemme sine bøker istedenfor å foreta innlevering. Protokollen for Melhus Bondeparti er i behold. Det antas at den var innlevert og gitt tilbake etter krigen. Det var ingen offisiell møtevirksomhet mellom årsmøtet den 17. mars 1940 og 15. juni 1945. Det er likevel innført i protokollen 5. oktober 1940 av formann (kanskje i ettertid) at styret hadde besluttet å gi kr. 200,- av sin formue på 205,98 til Bøndernes Hus i Melhus til nedbetaling av gjeld."

50-tallet var preget av økonomisk oppgang, industrialisering og økt velferd som la grunnlag for mer stabile forhold. Arbeiderpartiet ble sittende med regjeringsmakt over en lengre periode og fikk stadig fornyet tillit. Bondepartiet begynte også å øke sin oppslutning. I 1961 var partiet oppe i 16 mandater. Bondepartiet var fanebærer for at velstandsøkningen også skulle komme bygdene til gode – i inntekter, velferdstilbud og utdanningsmuligheter.

Oppmerksomheten i storsamfunnet var rettet mot mulighetene i storindustri og internasjonal kapital, og Bondepartiet kritiserte regjeringa for det ensidige fokuset. Distriktene og jordbruket som næring var viet lite oppmerksomhet blant mange nye politiske sosialøkonomer. Fastsettelse av alderstrygd er et av mange eksempler: Stortingsflertallet mente folk i landdistriktene ikke skulle ha rett på samme ytelse. Det var en seier for Bondepartiet da det i 1952 ble vedtatt at minstetrygden skulle være lik for alle. På 50-tallet ble en annen dimensjon ved denne politiske linjen tydeligere – å styrke lokalsamfunnet som omfattet alle innbyggere uavhengig av alder, yrke, inntekt og kjønn. Kommunesammenslåing og nedleggelse av skoler ble nye kampområder. Økt sentralisering satte distriktpolitikken i fokus. Partiet snakket varmt om små og mellomstore bedrifter opp mot en ensidig satsing på store og sentraliserte enheter. Bondepartiet bygde på denne måten en sjølstendig og tydelig politisk profil.

Bondepartiet blir til Senterpartiet

I 1955 ble Per Borten valgt til ny leder av partiet og i 1959 endret partiet navn til Senterpartiet. Diskusjonene omkring navnebytte gikk over mange år. Det var strid om navneendringene og hva som eventuelt skulle være det nye navnet. Det betydde mye at søsterpartiet i Sverige, Bondeforbundet, endret navn til Centerpartiet i 1957. (I noen få måneder het partiet Norsk Folkestyreparti (Demokratene).

Liste for **BONDEPARTIET**

ved kommunevalget i Meldal den 3. desember 1945.

1. Bonde Fredrik Blokkum
2. Forpakter Ulrik Bøysen
3. Bonde Lars Aa
4. Bonde Erik O. Haugen
5. Bonde Ola O. Rikstad
6. Lærerinne Berit Nerøien
7. Bonde Inge Syrstad
8. Forretningsfører Knut Wold
9. Bonde Olav Hoel
10. Bonde S. S. Dombu
11. Forpakter Kåre Stene
12. Bonde Dorthea Rye
13. Bondesønn Ola M. Resell
14. Herredsagronom Einar Halvorsen
15. Revisjonsassistent Malford Garberg
16. Bonde Jon Lium
17. Bonde John Foss
18. Gardsstyrer M. Wiggen
19. Bonde Arnt P. Ree
20. Bonde Ola E. Resell
21. Bonde Anders Groeggen
22. Bonde Arnt E. Espås
23. Bonde Arnt N. Storås
24. Bonde Ola M. Muan

Ikke lenge etter navneskiftet ble også Senterpartiets Studieforbund etablert, i 1962. Navnet var fra begynnelsen Senterpartiets Opplysningsforbund. Senterpartiets landsstyre vedtok å opprette forbundet i 1962 og utpekte et styre. Først i 1968 fikk forbundet en sekretær ansatt på heltid. I 1971 vedtok landsmøtet i partiet å endre vedtektene slik at fylkeslag og lokallag ble pålagt å ha en egen studieleder. Navnet ble endret til Senterpartiets Studieforbund i 1978 etter retningslinjene for voksenopplæringsloven. Til tross for at et eget studieforbund ikke ble etablert før i 1962, hadde partiet lenge arbeidet med studieaktivitet. Dette er blant annet dokumentert med bildet til høyre fra en samling av studieledere i 1939.

Studielederkurset 1939
 S. Østerhus T. Ose M. Sundal J. Vikan H. Skibsrud O. Moksnes Bernh. Tjelta
 K. Ormstad H. Dalstein H. Windingstad A. Hellstad L. Tveito

Senterpartiets Studieforbund ble ikke etablert før i 1962, men også før den tid var studieaktivitet en viktig oppgave i partiarbeidet. Her er studieledere samlet til kurs i 1939.

Nytt navn på partiet viste også den bredere profilen partiet nå ønsket å innta i norsk politikk. Distriktpolitikken ble fanesaken for partiet. Med nytt navn ble det også samtidig arbeidet mer intensivt for å styrke sentrumssamarbeidet. Sentrumspartiene samarbeidet blant annet under trontale- og finansdebattene for å fremme et felles politisk opplegg. Etter at Gerhardsens regjering måtte gå på grunn av Kings Bay-saken, gikk Senterpartiet inn i regjeringssamarbeid med Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre. Høyremannen John Lyng ble statsminister. Senterpartiet fikk sin første kvinnelige statsråd i 1963 med Karen Grønn-Hagen fra Tynset. Regjeringen ble samme år nedvotert i Stortinget og Gerhardsen kom tilbake. Symbolsk hadde det imidlertid mye å si at det fantes alternativer til Arbeiderpartiet.

På 1960-tallet kom diskusjonene om EEC (EU) opp i norsk politikk og dette tydeliggjorde bestemte skillelinjer i politikken. I 1963 brøt forhandlingene mellom Storbritannia og EEC sammen og med det ble også en norsk søknad sett på som uaktuelt.

I 1964 la regjeringen Gerhardsen fram en stortingsmelding som anbefalte satsing på store vekstsentra med 40 til 50.000 innbyggere. Senterpartiet så dette som en plan for avfolkning av bygdene siden virksomhet utenfor disse sentra ikke skulle få noen form for støtte. Senterpartiet argumenterte for harmoni og samarbeid mellom sentrum og distrikt med minst et senter i alle kommuner. Dette splittet sentrumspartiene. Denne distriktpolitikken ble Arbeiderpartiet straffet for ved senere valg. Perioden fram til 1959 var en god rensningsperiode for partiet. Både EEC og distriktpolitikken ga partiet en klar rolle og gehør hos et bredere lag av befolkningen. Dette styrket nok også identiteten innad. På partiets landsmøtet i 1965 ble også det første prinsippprogrammet vedtatt.

Karen Grønn-Hagen fra Tynset ble i 1963 partiets første kvinnelige statsråd

Her ble flere av kjerneverdiene som hadde fulgt partiet slått fast – bærebjelker partiet er bygd på og som fortsatt er grunnverdier for Senterpartiets politikk. Programmet fikk tittelen "Vilje til ansvar". Budskapet var at alle mennesker har en betydning og et ansvar. Sentralisering koblet mennesker ut av denne ansvarsposisjonen. Desentralisering av makt, kapital og befolkning skulle være grunnlag for demokratiet. Partiet viste også stor takhøyde i spørsmål om kultur og ånd – en respekt for ulike utgangspunkt. Parolene var tydelige, og partiet var i vekst.

Regjeringen Borten og EEC-strid

Ved valget i 1965 økte Senterpartiets oppslutning til 18 mandater. Partiet utgjorde et flertall sammen med Venstre, KrF og Høyre. Disse inngikk regjeringssamarbeid med Per Borten som statsminister. Det var nå knyttet forventninger til at partiet skulle sikre en ny distriktspolitikk. Fokus i nasjonal politikk flyttet seg bort fra et ensidig fokus på vekstsentra og utvidet registeret av distriktspolitiske virkemidler. I 1966 vedtok også regjeringen Borten loven om folketrygden, noe som utgjorde en viktig grunnstein i den norske velferdsmodellen. Regjeringen Borten la også fram en ny naturvernlov og fredet flere naturområder.

Valgparolen ved neste valg var "4 nye år med Borten", men innad var det tendens til avtagende entusiasme. Årsaken var at EEC-spørsmålet igjen ble aktuelt. Storbritannia hadde gått inn i nye forhandlinger med EEC og mange så det som viktig å følge Storbritannia, også flertallet i regjeringa. Igjen ble saken utsatt i norsk politikk etter at Frankrikes president de Gaulle la ned veto mot britisk medlemskap. 1969 ble et godt valg for Senterpartiet med en økning til 20 mandater.

Borten-regjeringa innførte i 1970 en ny offentlighetslov som skulle sikre allmennheten innsikt og tilgang til dokumenter i offentlige etater og institusjoner. I 1961 hadde også Senterpartiet vært det første norske partiet som åpnet landsmøtet sitt for all presse. Senterpartiet har hatt en lang tradisjon for fremme av åpenhet omkring politisk virksomhet samtidig som en har jobbet imot overvåking for å sikre individets frihet og redusere muligheten for maktmisbruk. Begge deler er viktige elementer for et levende folkestyre – folk skal kontrollere staten, men staten skal ikke kontrollere folk mer enn nødvendig. Borten reiste flere ganger spørsmål og reagerte på hvor lite spørsmål det ble stilt når det kom til politisk overvåking. Da den amerikanske visepresidenten meldte at han ville delta i Trygve Lies begravelse, fikk statsminister Borten uten forvarsel besøk av to fra den amerikanske sikkerhetstjenesten. De kom inn på kontoret gjennom ei dør som sjelden var i bruk. De sa de ville sjekke kontoret, og Borten svarte at det i så fall måtte skje med han til stede. De insisterte på at han måtte forlate kontoret fordi de skulle bruke hemmelig utstyr. Borten nektet og de to gikk igjen. Borten fortalte straks om hendelsen til ekspedisjonssjef Andersen som litt brydd svarte at de hadde for vane å godta slikt.

Valgliste for Senterpartiet ved kommunevalget i Meldal 19. og 20. september 1971

1. Bonde Johan Syrstad
2. Bonde Johan Vaula
3. Overassistent Odd Myrmæl
4. Bonde Knut Svinsås-Loe
5. Husmor Rannveig Øverøyen
6. Rektor Kristian Bodal
7. Bonde Kåre Syrstad
8. Husmor Magnhild Sørmo
9. Bonde Hallvard Todal Moe
10. Meieribestyrer Torger Carlsen
11. Fotograf Kolbjørn Berg
12. Husmor Eldbjørg Lilleås
13. Bonde Steinar Dombu
14. Bonde Anders O. Grut
15. Husmor Ella Dalsegg
16. Bonde Noralv Sandvik
17. Agronom Erik Steigen jr.
18. Veterinær Ivar Berg
19. Tannlegeassistent Grete Marie Lofshus
20. Husmor Magna Solberg
21. Bonde Rolf Lovseth
22. Agronom Anders Øystein Resell
23. Butikkdame Jorunn Garberg
24. Bonde Per Ree
25. Agronom Ola J. Drugli
26. Sjøfører Nils Snoen
27. Husmor Else Storås
28. Regnskapsfører Magne Muan
29. Husmor Kari Lo
30. Skogeier Sigurd Aamot

I 1969 var det flere signaler innad i EEC som pekte mot utvikling av en union. De Gaulle var ute av spillet og det ble på nytt aktuelt for Storbritannia å forhandle om medlemskap. Det var stor uenighet innad i Senterpartiet omkring hvordan en skulle håndtere saken i regjering. Landsstyret i partiet formulerte noen klare betingelser hvis partiet skulle være med på forhandlinger om EEC-medlemskap. Det ble et stadig sterkere opprør internt i partiet og de andre regjeringspartiene og pressen begynte åpent å beskyldte partiet for dobbeltspill. Situasjonene ledet fram til at regjeringen gikk i oppløsning i februar 1971. Landsstyret erklærte i mars at et norsk medlemskap i EEC (med etappeplaner med politiske siktemål) var uaktuelt og i strid med partiets grunnsyn. Arbeiderpartiet inntok igjen regjeringskontorene og la fram en ny stortingsmelding om EEC. Senterpartiet ville endre formålet med forhandlingene og avgrense samarbeid med EEC til bestemte områder. Statsminister Bratteli forhandlet fram en avtale om medlemskap i EEC, men fikk store utfordringer med å få med det norske folk. Folkebevegelsen mot EEC og Senterpartiet spilte en avgjørende rolle for at folket til slutt avviste medlemskap i en folkeavstemning september 1972. EEC-debatten satte fokus på samfunnsproblemer som var viktige for partiet: Sjølråderett, samfunnsstyring og bærekraft. 53,5 stemte imot medlemskap i 1972. Trygve Brattli hadde på forhånd meldt sin avgang hvis folket gikk imot medlemskap og Høyre ville ikke ta ansvaret i en slik situasjon. Det ble derfor sentrumspartiene som måtte gå sammen og danne ny regjering. Korvald ble ny statsminister og regjeringen forhandlet fram en handelsavtale med EEC. Regjeringen ble imidlertid ikke enige om å formulere en erklæring om videre regjeringssamarbeid og gikk derfor ikke til valg som et regjeringsalternativ i 1973. Overraskende nok høstet ikke partiet noen større framgang etter den iherdige EEC-kampen, men gikk fram med ett mandat til 21.

Oljefunn, ressursforvaltning og høyre-sentrum-samarbeid

Med EEC-striden ble nye samfunnsproblemer satt på dagsorden. Miljø, energiforbruk og forvaltning av ressurser fikk økt oppmerksomhet. For Senterpartiet fikk distriktpolitikken nå også et økologisk perspektiv – noe som representerte en nytenkning. Forvaltertanken er gammel i Sps ideologi og gjorde bærekraft til en naturlig del av partiets ryggmarg. Forvalteransvaret handler om å gi garden videre i bedre stand enn da en sjøl overtok.

Dette gir et større perspektiv til de avgjørelsene en står overfor fra dag til dag. Det handler om å gi garden, bygda og kloden videre i bedre stand. Derfor har miljøpolitikk alltid vært en naturlig del av politikken. Arven fra bondebevegelsen gjorde at en så menneske som en del av naturen og verdikjeden, hvor en må leve i pakt med naturen og var avhengig av naturen på en mye mer direkte måte enn noe menneske opplever i hverdagen i dag. Derfor har også partiet hatt en egen innfallsvinkel i miljøpolitikken: Det er ikke bærekraft i å løsrive menneske fra naturen gjennom omfattende og gjennomgripende vern. Vern kan være et nødvendig tiltak i noen sammenhenger, men fornuftig og bærekraftig bruk av ressursene er målet. Ved inngangen av 70-tallet ble det også klart at Norge satt på rike olje- og gassressurser. Hvordan skulle disse ressursene håndteres? Senterpartiet var tidlig ute med å advare mot et for høyt utvinningstempo og dessuten framsette et krav om at inntektene måtte brukes etter bestemte prinsipper. Etter langsiktige målsetninger og investeringer i varige verdier, til å bygge ut hele landet, til økt sjølforsyning og dessuten til økt innsats for verdens fattige.

I 1974 fremmet også partiet to viktige prinsipper for framtidens miljøpolitikk: En stabilisering av energiforbruket og avvisning av atomkraft. Samtidig ønsket partiet utbygging av fornybar energi og satsing på energieffektivisering. I 1978 gikk partiet imot utbygging av Altavassdraget.

Arbeidet for å sikre bøndenes inntekt fortsatte med jamstillingsvedtaket i 1975. Dette ble vedtatt etter at Sp og KrF hadde fremmet forslag om at jordbrukets inntektsmålsetting skulle tilsvare industriarbeiderlønn. Senterpartiet forsøkte å holde handa på regjeringsrattet utover 70-tallet, men slet med å få plass i diskusjonene om de store utviklingslinjene. I 1977 opplevde partiet en enorm tilbakegang og ble redusert fra 21 til 12 mandater på Stortinget. Liberalismen spredte seg, og politisk styring ble avvika på mange områder. Kanskje var det også oljefeberen som spredde seg i befolkningen, som gjorde det vanskelig å komme gjennom med appell om ansvarlighet og langsiktig bærekraft. Det var også mye dragkamp internt om hvilke partier en nå skulle samarbeide med etter EEC-striden. Skulle en legge bak seg EEC og gå tilbake til gamle alliansepartnere, eller skulle en følge nye skillelinjer som kom til syne nettopp ved EEC-striden? Distriktpolitikken hadde etter hvert blitt politisk allemannseie, det var bedre tider med større inntekter til staten og dessuten optimisme i jordbruket etter vedtaket om en opptrappingsplan. Kanskje hadde Senterpartiet vansker med å forsvare sin rolle i det politiske landskapet? Nedgangen fortsatte ved valget i 1981 og oppslutningen stabiliserte seg ved valgene i 1985 og 1989.

Fra 1983 til 1986 var partiet igjen i regjeringsposisjon, denne gangen sammen med Høyre og KrF Johan J. ble samferdselsminister og fremmet i 1985 Norsk vegplan med årlig vekst på investeringer og vedlikehold på vei og jernbane. Samme år fremmet partiet forslag om omsorgslønn til personer som tar seg av sine nærmeste.

I 1989 dannet disse tre partiene igjen regjering, regjeringen Syse. Denne regjeringen hadde en egen "selvmordsparagraf" om Norges forhold til EF (EU). Partiet slet med oppslutningen og forsøkte å vinne enkeltsaker gjennom regjeringssamarbeid. Den nye framgangen kom først etter at EF-saken førte partiet ut av regjeringa Syse. Partiet brøt nå med blokktenkninga i norsk politikk og tjente på en sjølstendighetslinje ved kommunevalget i 1991.

Bildene nedenfor fra valgbrosjyra ved valget i 1989 viste hvilke saker Senterpartiet bygde opp troverdighet på, med Johan J. Jakobsen i spissen. EF-kamp var en av fanesakene, men som en del av en bredere profil knyttet til bærekraftig utvikling, sjølråderett og folkestyre. Dette ble grunnmuren for en voldsom vekst i oppslutning ved de kommende valgene.

1990-tallet med EU-kamp og sentrumsregjering

Senterpartiet forlot Syse-regjeringen som følge av EF-striden som seilte opp. Historien gjentok seg med at partiet forlot høyresamarbeidet når EEC/EF kom på dagsorden. Partiet tok samtidig oppgjør med blokkenkninga i norsk politikk. Partiet sto som et alternativ til både Høyre og Arbeiderpartiet og sjølstendighetslinja ga stor framgang ved kommunevalget i 1991. Partiet gikk også fram i byene og ble representert i bystyrene i de største byene. Nå fikk partiet markert en tydelig profil og satte egen dagsorden og det fikk partiet god uttelling for. Begynnelsen av nittitallet var oppgangstider for partiet. I 1991 ble Anne Enger (tidligere Lahnstein) partileder.

Daværende leder i partiet, Johan J. Jakobsen, hadde klare budskap i valgkampbrosjyre fra 1989.

Oppslutningen økte og ved stortingsvalget i 1993 skjedde det utrolige da partiet ble nest største parti på Stortinget med 32 representanter. Igjen klarte Senterpartiet å løfte diskusjonene om de lange utviklingslinjene under valgkampen og Senterpartiet var en tydelig aktør i ordskiftet. Distriktpolitikk, folkestyre, miljø, sosial likestilling og forvalteransvar var sentrale paroler. Året før hadde partiet stemt imot EØS-avtalen og profilen var pusset tindrende klar i kampen mot EF-medlemskap. En hard kamp ble kronet med seier i 1994. Det var ingen selvfølge at nei-sida skulle vinne. Kampen sto mot en ja-side støttet av de store partiene, av næringslivstopper og de store riksavisene.

I 1997 gikk partiet inn i regjeringssamarbeid igjen, men denne gangen med en ren sentrumsregjering (Bondevik 1). Målet om å etablere sentrumsregjering var satt allerede før valget og valgresultatet viste en tilbakegang for partiet. Helse- og sosialminister Magnhild Meltveit Kleppa la fram et viktig politisk arbeid med utjamningsmeldinga (St.meld. nr. 50 (1998-99) om fordeling av inntekt og levekår i Norge. I 1999 lanserte Odd Roger Enoksen ideen om den digitale allemannsretten. I 2000 gikk Sentrumsregjeringa av etter at det ble stilt kabinettsspørsmål på at bygging av gasskraftverk ikke måtte svekke forurensningsloven.

Leder av partiet i perioden 1991-99 Anne Enger, fra en valgkampbrosjyre i 1989.

Rødgrønne år 2005 -2013

Hjemfallsretten

Hjemfall ble innført i Norge i 1909 og er en del av norske konsesjonslover. Hjemfallsordningen sikrer at vannkraftproduksjon som eies privat i Norge faller tilbake til staten etter 60 år (unntaket gjelder for kommunale eller fylkeskommunale eiere).

I 2007 ble denne retten satt på prøve da EFTA-domstolen slo fast at dette var forskjellsbehandling av offentlige og private eiere og derfor var i strid med EØS. For å løse dette i 2007 uten å fjerne hjemfall er det nå ikke åpning for privat heleid vannkraftproduksjon, private aktører kan bare eie en mindre andel. Uten Senterpartiet hadde hjemfallsordningen vært avskaffet, og det norske folket hadde mistet sitt eierskap til evig varige verdier.

Kanskje er tiåret fra 2000 så nært at det er vanskelig å gi en karakteristikk og oversikt. Noen viktige hendelser kan en allikevel nevne. Senterpartiet gikk i 2001 igjen til valg med sentrum som regjeringalternativ. Partiet mistet vippeposisjonen og KrF og Venstre inngikk regjeringssamarbeid med Høyre. Senterpartiet havnet i klar opposisjon til stortingsflertallet.

I 2003 ble Åslaug Haga valgt som ny leder av partiet, og fram mot stortingsvalget 2005 ble det mer og mer klart at folk i Senterpartiet ønsket et alternativ til en høyredominert regjering som tok landet i en annen retning enn det Senterpartiet ønsket. Gradvis vokste det fram et ønske om en ny allianse som kunne utfordre den sittende regjeringa og dra politikken i Senterpartiets retning. Derfor kom også alternativet om å samarbeide med SV og Arbeiderpartiet på dagsorden. Å tilslutte seg alliansen ble enstemmig vedtatt på partiets landsmøte i 2005.

Målet var en rød-grønn flertallsregjering. Senterpartiets hovedsaker ved dette valget var lokal velferd (blant annet ved bedre kommuneøkonomi), samferdsel og næring i tillegg til frivillighet, idrett og kultur. Den rød-grønne alliansen vant fram og fikk flertall på Stortinget, og framforhandlet Soria Moria-erklæringen som plattform for samarbeidet. Senterpartiet ble sittende med fire statsråder. En av de første viktige seirene for partiet i den første regjeringsperioden, var da partiet jobbet for og fikk gjennomslag i ESA (overvåkingsorganet for EØS-avtalen) for at den differensierte arbeidsgiveravgiften kunne gjeninnføres. Hjemfallsretten som sikrer offentlig eierskap til norsk vannkraft ble også sikret ved Senterpartiets kamp, noe som resulterte i at saken ble vunnet i EFTA-domstolen. I 2008 ble Liv Signe Navarsete ny partileder. Valget i 2009 ga Sp en tilbakegang på 0,3 prosent og en oppslutning på 6,2 prosent og 11 representanter. Sp og SV var da like store og hadde Ap som en storebror med 35,4 prosent. Valget var historisk ved at det for første gang på over 40 år ble en flertallsregjering gjenvalgt.

Senterpartiet etter 2013

Ved valget i 2013 mistet den rød-grønne regjeringa med Sp, Ap og SV flertallet. Senterpartiet ble nå et opposisjonsparti i Stortinget med 10 representanter.

Daværende leder av Senterpartiet Liv Signe Navarsete rådet i en tale på Senterkonferansen i Kongsberg 11. januar 2014 til at det ble innkalt til ekstraordinært landsmøte i partiet. I talen sa Liv Signe Navarsete at hun var innstilt på å gi stafettpinne videre til den som landsmøtet mente var best egnet til å overta som partileder. Ekstraordinært landsmøte ble avholdt på Lillestrøm den 7. april, og det ble valgt nytt sentralstyre. Trygve Slagsvold Vedum ble valgt til ny partileder.

I 2015 gikk Senterpartiet inn i kommune- og fylkestingsvalget med tre hovedsaker; "Nei til tvang", "Ja til norsk mat" og "Gode nærmiljø, og gjorde det beste kommune- og fylkestingsvalget siden 1995, med henholdsvis 8,5% og 8%. Partiet gikk fram i alle fylker, og kom inn i flere folkerike kommuner. Partiet stilte egen liste i 385 kommuner og deltok i tillegg på felleliste i 11 kommuner. Valget resulterte i at Senterpartiet fikk 177 kommunestyrerepresentanter, 105 ordførarar og 96 varaordførere for perioden 2015-19.

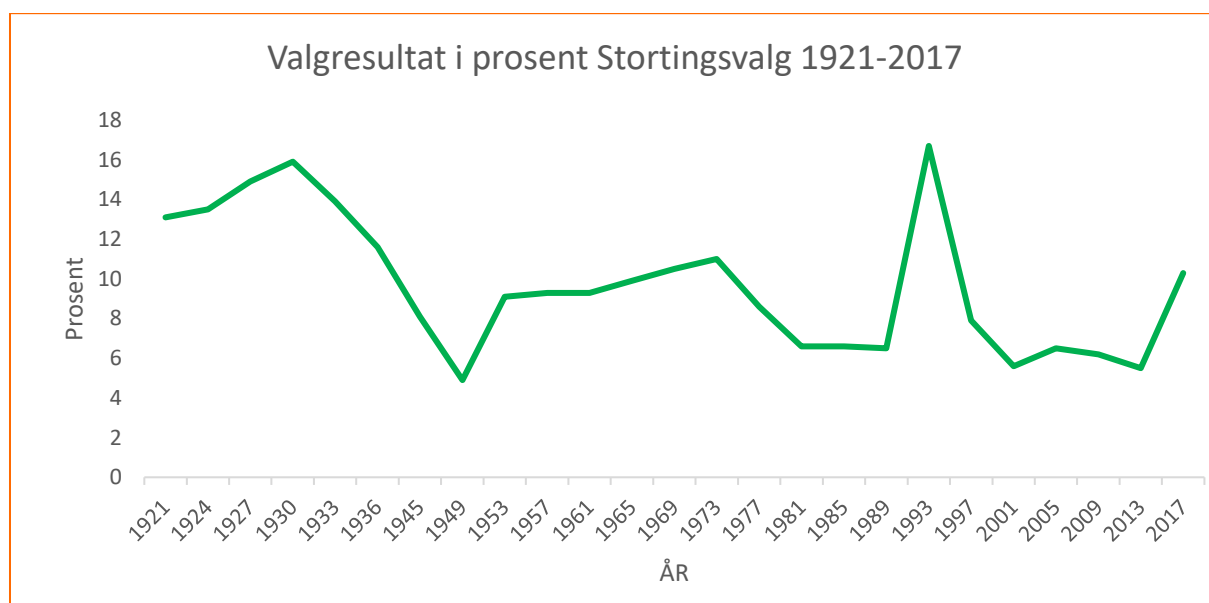
Senterpartiet førte i hele stortingsperioden fra 2013 til valget i 2017 en konsekvent og klar opposisjonspolitikk mot H/FrP-regjeringas sentraliseringspolitikk. Senterpartiets landsmøte vedtok at en Senterparti-/Arbeiderpartibasert regjering ville være den beste plattformen for en politikk som ser heile Norge, og gikk til valg på at Senterpartiets verdier måtte stå sterkt i ei slik regjering.

Etter en god valgkamp i 2017 gjorde Senterpartiets sitt beste stortingsvalg etter EU-kampen på 1990-talet med 10,3% oppslutning og 19 stortingsrepresentanter. Dessverre ble det ikke flertall for regjeringsskifte. Senterpartiet gikk i opposisjon, og har markert sterk motstand mot den borgerlige regjeringens sentraliseringspolitikk. Senterpartiet har imidlertid vokst i denne perioden, både på meningsmålinger og gjennom antall nye medlemmer. I kommune- og fylkestingsvalget 2019 gjorde Senterpartiet et av sine aller beste valg, med 14,4% i oppslutning. Mer om Senterpartiets historie <https://www.senterpartiet.no/Om%20SP/historien/Historie>

Nøkkelinfo

Valgoppslutning og regjeringsdeltagelse

Oppslutningen ved stortingsvalg har variert med et toppunkt i forbindelse med EU-kampen. Ved valget i 1993 fikk Sp en oppslutning på 16,78 prosent og 32 representanter på Stortinget. Det dårligste valget gjorde Sp i 1949 med en oppslutning på 4,9 prosent.

Statsminister

Peder Kolstad

Jens Hundseid

Einar Gerhardsen

John Lyng

Per Borten

Lars Korvald

Kåre Willoch

Jan P. Syse

Kjell Magne Bondevik

Jens Stoltenberg

Periode

1932 (12.mai 1931 – 14.mars)

1933 (14.mars 1932 – 3.mars)

1945 (25.juni - 5.nov.)

1963 (28.aug. - 25.sept.)

1965 (12.okt.) - 1971 (17.mars.)

1972 (18.okt.) – 1973 (16.okt.)

1983 (8.juni) – 1986 (9.mai)

1989 (16.okt.) – 1990 (3.nov.)

1997 (17.okt.) – 2000 (17.mars)

2005 (17.okt.) – 2013 (16.okt)

Regjeringssamarbeid

Samlingsregjering

Høyre, KrF og Venstre

Høyre, KrF og Venstre

KrF og Venstre

Høyre og KrF

Høyre og KrF

KrF og Venstre

Arbeiderpartiet og SV

Senterpartiets ledere

Johan E. Mellbye	1920-21
Kristoffer Høgset	1921-27
Erik Enge	1927-30
Jens Hundseid	1930-38
Nils Trædal	1938-48
Einar Frogner	1948-54
Per Borten	1955-67
John Austrheim	1967-73
Dagfinn Vårvik	1973-77
Gunnar Stålsett	1977-79
Johan J. Jakobsen	1979-91
Anne Enger Lahnstein	1991-99
Odd Roger Enoksen	1999-2003
Åslaug Haga	2003 - 2008
Liv Signe Navarsete	2008 - 2014
Trygve Slagsvold Vedum	2014 -

Parlamentariske ledere i Sp

Johan E. Mellbye	1922-30
Jens Hundseid	1931-32
Gabriel Moseid	1932-33
Jens Hundseid	1933-40
Rasmus Langeland	1945
Nils Trædal	1945-48
Elisæus Vatnaland	1948-58
Per Borten	1958-65
Lars Leiro	1965-69
John Austrheim	1969-71
Per Borten	1971-73
Erland Steenberg	1973-77
Johan J. Jakobsen	1977-83
Johan Buttedahl	1983-89
Anne Enger Lahnstein	1989-91
Johan J. Jakobsen	1991-99
Odd Roger Enoksen	1999 - 2003
Marit Arnstad	2003 - 2005
Magnhild Meltveit Kleppa	2005 - 2007
Lars Peder Brekk	2007 - 2008
Rune Skjælaaen	2008 - 2009
Trygve Magnus Slagsvold Vedum	2009 - 2012
Magnhild Meltveit Kleppa	2012 - 2013
Liv Signe Navarsete	2013 - 2014
Marit Arnstad	2014 -

Senterpartiskolen
Senterpartiets studieforbund

www.senterpartiskolen.no